

MATERIALELE
Conferinței științifico-practice
„PERSPECTIVELE DE REZILIENȚĂ
A FAMILIEI ÎN CONTEXTUL
MULTIPLELOR CRIZE”

EDIȚIA A X-A

11 MAI 2023, CHIȘINĂU,
REPUBLICA MOLDOVA

Chișinău-2024
Stratum plus

Editarea volumului „Materialele Conferinței științifico-practice
‘Perspectivele de reziliență a familiei în contextul multiplelor crize’”
este realizată cu suportul financiar al Comisiei Naționale a Republicii Moldova pentru UNESCO
în cadrul programelor de participare UNESCO și a proiectului „Promovarea egalității de gen în
Moldova prin integrarea perspectivei de gen în familie și instituții de învățământ”

Publication of the volume “Materials of the Scientific-Practical Conference
‘FAMILY RESILIENCE PERSPECTIVES IN THE CONTEXT OF MULTIPLE CRISES’
is carried out with the financial support of the National Commission of the Republic of Moldova for
UNESCO within the UNESCO participation programs and the project “Promoting gender equality in
Moldova by integrating the gender perspective in the family and educational institutions”

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

“Perspectivele de reziliență a familiei în contextul multiplelor crize”, conferință
științifico-practică (10 ; 2023 ; Chișinău). Materialele Conferinței științifico-
practice “Perspectivele de reziliență a familiei în contextul multiplelor crize”, Ediția
a 10-a, 11 mai 2023, Chișinău / comitet științific: Luminița Drumea [et al.]. – Chi-
șinău : Stratum Plus, 2024 (Blitz Poligraf). – 226 p. : fig.

Antetit.: Universitatea de Stat din Moldova [et al.]. – Texte : lb. rom., engl., rusă. –
Rez. paral.: lb. rom.-engl., engl.-rusă. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – Editat cu
suportul financiar al Comisiei Naționale a Republicii Moldova pentru UNESCO.
– 700 ex.

ISBN 978-9975-3651-5-4. – ISBN 978-9975-3651-6-1 (PDF).

37.0:316.356.2(082)=135.1=111=161.1

P 52

Scopul conferinței este de a reitera importanța instituției familiei și necesitatea abordă-
rii multidimensionale a acesteia, inclusiv din perspectivă socială și educațională, în ve-
derea asigurării stării de bine a membrilor familiilor, în special în contextul multiplelor
crize (pandemiei COVID-19, crizei umanitare generate de războiul în Ucraina, crizei
energetice).

* Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.
Selectarea și prezentarea informației, precum și opiniile expuse în această publicație aparțin au-
torilor/autoarelor și nu reflectă obligatoriu viziunea UNESCO.

Se distribuie gratuit.

© Universitatea de Stat din Moldova, 2024

© Comisia Națională a Republicii Moldova pentru UNESCO, 2024

© Instituția Privată Publicație Periodică „Stratum plus”, 2024

COMITET ȘTIINȚIFIC:

Luminița DRUMEA, Doctor în filologie, Secretar General Adjunct al Comisiei Naționale a Republicii Moldova pentru UNESCO

Svetlana ANDRIEȘ, Coordonatoare de program, UN Women in Moldova

Felicia BECHTOLDT, Secretară de Stat, Ministerul Muncii și Protecției Sociale

Valentina BODRUG-LUNGU, Doctor habilitat, profesor univ., Universitatea de Stat din Moldova, Președinta Gender-Centru

Valentina CHICU, Consilieră a Președintei Republicii Moldova în domeniul educației și cercetării

Otilia DANDARA, Doctor habilitat, profesor, Prim-prorector, Universitatea de Stat din Moldova

Dumitru DRUMEA, Președinte, Speranța '87, Moldova

Vladimir GUȚU, Doctor habilitat, profesor univ., decan, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova

Valeria PASCARU-GONCEAR, Doctor, lect. univ., Departamentul Științe ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova

Lilia PASCAL, Ministerul Muncii și Protecției Sociale

Viorica REABOI-PETRACHI, Doctor, lect. univ., Departamentul Științe ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova

Igor ȘAROV, Doctor, conferențiar univ., rector, Universitatea de Stat din Moldova

Maia ȘEVCIUC, Doctor, profesor univ., șef, Departamentul Științe ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova

Ana TARNOVSCHI, Doctor, conferențiar univ., prodecan, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova

Svetlana TOLSTAIA, Doctor, conferențiar univ., Departamentul de Psihologie, Universitatea de Stat din Moldova

Carolina ȚURCANU, Doctor, conferențiar cerc., șef, Centrul de Cercetări Științifice „Politici educaționale și sociale”, Universitatea de Stat din Moldova

Tataiana UDREA, Manager de program, UN Women in Moldova

COMITET ORGANIZATORIC:

Valentina BODRUG-LUNGU, Doctor habilitat, profesor univ., Universitatea de Stat din Moldova, Președinta Gender-Centru

Vladimir GUȚU, Doctor habilitat, profesor univ., decan, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova

Aura MUTRUC, Universitatea de Stat din Moldova

Igor ȘAROV, Doctor, conferențiar univ., rector, Universitatea de Stat din Moldova

Maia ȘEVCIUC, Doctor, profesor univ., șef, Departamentul Științe ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova

Ana TARNOVSCHI, Doctor, conferențiar univ., prodecan, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova

Carolina ȚURCANU, Doctor, conferențiar cerc., șef, Centrul de Cercetări Științifice „Politici educaționale și sociale”, Universitatea de Stat din Moldova

Miroslava VALIC, Universitatea de Stat din Moldova

Tehnoredactare: Carolina ȚURCANU

CUPRINS

Conceptul celebrării zilei internaționale a familiei 9

COMUNICĂRI ÎN PLEN

Andriana BÂTCA,
Ina SCATICAIOV
(Republica Moldova)

Măsurile statului de suport pentru
familiile cu copii

Viorica
REABOI-PETRACHI
(Republica Moldova)

Reziliența psiho-emoțională a ca-
drelor didactice în contextul crizei
umanitare

Svetlana TOLSTAI
(Republica Moldova)

Reziliența psiho-emoțională a
părinților în situații de urgență

Lucia FLIURȚA
(Republica Moldova)

Reziliența psiho-emoțională a
adolescenților în situații de urgență

Valeria
PASCARU-GONCEAR
(Republica Moldova)

Recomandări pentru acordarea
asistenței psihologice și pedagogice
refugiaților

Tatiana UDREA
(Republica Moldova)

Inițiative de susținere economică
a familiilor prin prisma de gen în
contextul crizelor

Dumitru DRUMEA
(Republica Moldova)

Importance of fighting GBV: why
is important to protect the women?

COMUNICĂRI ÎN ATELIER

E. АНДРЕЕВСКАЯ (<i>Republica Moldova</i>). Психологическая опасность образовательной среды для жизни и здоровья детей и подростков	13
Л. АНЦИБОР, Т. НОСОВА (<i>Republica Moldova</i>). Влияние ипповенции на психоэмоциональный статус и устойчивость женщин в период кризиса	21
V. BALERCĂ (<i>România</i>). Intervenția psihologului de familie în reglarea situațiilor de criză	29
M. BLÎNDUL (<i>Republica Moldova</i>). Influența familiei asupra modului sănătos de viață a copiilor	37
A.-R. BORȘ (<i>România</i>). Family-school partnership practices	43
Н. БРАЙЛЯН (<i>Republica Moldova</i>). Взаимосвязь асертивного поведения и уровня мотивации достижения успеха в учебной деятельности студентов вуза	49
F. CHEIA (<i>România</i>). Adaptarea curriculară pentru integrarea copiilor cu cerințe educative speciale (C.E.S) și schimbările de perspectivă generate de fenomenul globalizării	59
O. GROIȚĂ (<i>Republica Moldova</i>). Valorificarea consilierii în eficientizarea relațiilor cu familia la persoanele dependente de droguri	71
T. IVANOV (<i>Republica Moldova</i>). Strategii de reglare emoțională la supraviețuitoarele violenței în familie	85
C. L. LUNG (<i>România</i>). Rolul familiei în viața pacienților cu boli inflamatorii cronice și psihopatologie asociată	95
R.-M. LUPUȘOR (<i>România</i>), V. BODRUG-LUNGU (<i>Republica Moldova</i>). Rolul familiei în procesul de integrare a copilului cu autism în procesul educațional	103

L. MARGINEAN (<i>Republica Moldova</i>). Importanța promovării de către autorități a mesajelor cu privire la dreptul copiilor la o familie	109
B. ПАСКАРУ-ГОНЧАР (<i>Республика Молдова</i>). Рекомендации для оказания психолого-педагогической помощи беженцам	119
A. RACU, T. MUNTEANU (<i>Republica Moldova</i>). Noi viziuni asupra familiei care are în componență copii cu dizabilități.	129
O. RUDIC (<i>Republica Moldova</i>). Abordări internaționale de combatere a inegalităților de gen în contextul multiplelor crize recente, cu efect de ameliorare a impactului asupra familiei	139
M. SUCIAGHI (<i>România</i>). Rolul și implicarea familiei în îngrijirea pacienților spitalizați în secțiile de anestezie și terapie intensivă	153
S. TOLSTAIA (<i>Republica Moldova</i>). Reziliența psihologică a părinților în situații de urgență	163
M. TOMA (<i>Republica Moldova</i>). Importanța terapiilor individuale în demersul compensator și / sau recuperator al elevului cu C.E.S.	173
M. UNGUREANU (<i>România</i>). Soluții ale școlii pentru reziliența familiei. Eroii basmelor — modele de reziliență	183
D. VASILACHE (<i>Republica Moldova</i>). Teorii ale conceptului de cuplu: sinteze teoretice	191
H. WITTMAN (<i>Israel</i>). Teaching methods of multilingual education in schools. Motivation and multilingual education in schools	199
B. BEAUJOLAIS (<i>United State of America</i>), V. BODRUG-LUNGU (<i>Republica Moldova</i>). Empowerment self-defense as a strategy to promote family resilience in Moldova.	211
Д. ДРУМЯ (<i>Republica Moldova</i>). Роль НПО в продвижении института семьи и гендерном воспитании в контексте устойчивости семьи в период множественных кризисов (на примере деятельности НПО «Speranta'87 Moldova»)	219

CONCEPTUL CELEBRĂRII ZILEI INTERNAȚIONALE A FAMILIEI

Ziua Internațională a Familiei este marcată anual la 15 mai, în conformitate cu Rezoluția 47/237 din 20 septembrie 1993 a Adunării Generale a ONU. Prin adoptarea rezoluției respective, Națiunile Unite au confirmat angajamentul de a promova progresul social și standarde de viață mai bune pentru familiile din întreaga lume, sprijinând nu numai familiile, dar și culturile de pe glob.

Această zi oferă o oportunitate de a crește gradul de conștientizare cu privire la problemele legate de familii și de a fortifica cunoștințele despre procesele sociale, economice și demografice care le afectează. Obiectivul principal al acestei zile este de a evidenția importanța familiilor în cadrul societății și de a promova valorile majore ale familiei: dragoste, respect, egalitate, parteneriat, împărțirea responsabilităților casnice, prevenirea/ combaterea violenței în familie, concilierea vieții profesionale cu viața de familie, etc.

Prin Hotărârea Parlamentului nr. 433 din 26.12.1990 cu privire la zilele comemorative, zilele de sărbătoare și la zilele de odihnă în Republica Moldova, începând cu anul 2010, Ziua Familiei este consemnată ca sărbătoare la nivel național pe data de 15 mai. Guvernul, structurile de stat, APL, organizațiile non-guvernamentale, instituțiile de învățământ și persoanele fizice, etc. sunt încurajate să organizeze celebrarea Zilei pentru promovarea valorilor familiei.

În anul 2023 la nivel global Ziua de 15 mai are ca subiect: **Familiile și noile tehnologii**. Tehnologiile au devenit o parte componentă a existenței umane, atât cu impact negativ cât și cu impact pozitiv. În contextul, transformărilor sociale rapide, valorificarea acestora reprezintă instrumente valoros al dezvoltării durabile.

Reiterăm faptul că familia este unitatea de bază a societății. În familie din copilărie învățăm abilitățile esențiale de viață, care ne ajută să supraviețuim și să ne dezvoltăm pe tot parcursul vieții.

Pe parcursul ultimilor ani, ne-am confruntat cu diverse amenințări și nesiguranțe. În acest proces, am pierdut multe dar și am învățat și învățăm multe lucruri. Drept provocare dar și condiție a dezvoltării

Conferința științifico-practică
„PERSPECTIVELE DE REZILIENȚĂ A FAMILIEI ÎN CONTEXTUL MULTIPLELOR CRIZE”
11 mai 2023, Chișinău, Republica Moldova

umane se conturează capacitatea noastră de reziliență în plan personal, social și profesional, atât la nivel de familie cât și la nivel de societate.

În contextul celor menționate anterior, în vederea celebrării Zilei Familiei în 2023, se propune organizarea conferinței științifico-practice naționale cu participare internațională la tema: **PERSPECTIVELE DE REZILIENȚĂ A FAMILIEI ÎN CONTEXTUL MULTIPLELOR CRIZE**. Evenimentul este organizat în colaborare dintre Universitatea de Stat din Moldova, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Educației și Cercetării, UNESCO, UN Women, Platforma pentru Egalitate de Gen, Gender-Centru, HopeSperanta’87.

Scopul conferinței este de a reitera importanța instituției familiei și necesitatea abordării multidimensionale a acesteia, inclusiv din perspectivă socială și educațională, în vederea asigurării stării de bine a membrilor familiilor, în special în contextul multiplelor crize (pandemiei COVID-19, crizei umanitare generate de războiul în Ucraina, crizei energetice).

COMUNICĂRI ÎN PLEN

MĂSURILE STATULUI DE SUPORT
PENTRU FAMILIILE CU COPII

Andriana BÂTCA, Ina SCATICAILOV
Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Republica Moldova

REZILIENȚA PSIHO-EMOȚIONALĂ A CADRELOR DIDACTICE
ÎN CONTEXTUL CRIZEI UMANITARE

Viorica REABOI-PETRACHI, dr., lect. univ.
*Departamentul Științe ale Educației,
Universitatea de Stat din Moldova, Republica Moldova*

REZILIENȚA PSIHO-EMOȚIONALĂ A PĂRINȚILOR
ÎN SITUAȚII DE URGENȚĂ

Svetlana TOLSTAIA, dr., conf. univ.
*Departamentul Psihologie,
Universitatea de Stat din Moldova, Republica Moldova*

REZILIENȚA PSIHO-EMOȚIONALĂ A ADOLESCENȚILOR
ÎN SITUAȚII DE URGENȚĂ

Lucia FLIURȚA
AveCopii, Republica Moldova

RECOMANDĂRI PENTRU ACORDAREA ASISTENȚEI
PSIHOLOGICE ȘI PEDAGOGICE REFUGIAȚILOR

Valeria PASCARU-GONCEAR, dr., lect. univ.
*Departamentul Științe ale Educației,
Universitatea de Stat din Moldova, Republica Moldova*

INIȚIATIVE DE SUSȚINERE ECONOMICĂ
A FAMILIILOR PRIN PRISMA DE GEN
ÎN CONTEXTUL CRIZELOR

Tatiana UDREA,
Manager de program, UN Women în Moldova, Republica Moldova

IMPORTANCE OF FIGHTING GBV:
WHY IS IMPORTANT TO PROTECT THE WOMEN?

Dumitru DRUMEA, dr.
Secretar General Speranța'87, Moldova, Republica Moldova

Rolul familiei în viața pacienților cu boli inflamatorii cronice și psihopatologie asociată

C. L. LUNG

Lucrarea își propune să studieze rolul și implicațiile pe care le poate avea familia în viața unui pacient cu boli inflamatorii cronice. De asemenea, în situațiile în care există și psihopatologie asociată, studiul se extinde și spre implicațiile acestora în viața pacientului și a familiei sale. Abordarea temei s-a făcut din mai multe perspective: din perspectiva familiei, din perspectiva pacientului și din perspectiva specialiștilor. Perspectiva familiei a abordat aspecte care țin de modul de coping, suportul emoțional și motivational, calitatea vieții, percepții și nevoi, impactul psihologic asupra pacientului și a familiei.

Din perspectiva pacientului au fost abordate aspecte ce țin de coping, calitatea vieții, self-management, flexibilitate, capacitate de integrare a bolii, nivel de stres și anxietate, comorbidități, tratamentul medicamentos.

Din perspectiva specialiștilor, s-au atins dimensiunile intervenției integrate, atât medicală cât și psihologică, metode și scale de evaluare și măsurarea unor parametri și indicatori semnificativi pentru starea de boală cronică.

Cuvinte cheie: familie, boli inflamatorii, psihopatologie, anxietate, pacient

The role of the family in the life of patients with inflammatory diseases and associated psychopathology

C. L. LUNG

The paper aims to study the role and implications that the family can have in the life of a patient with chronic inflammatory diseases. Also in situations where there is associated psychopathology, the paper aims to study its implications in the life of the patient and his family.

The theme was approached from several perspectives: from the perspective of the family, patient, and of the specialists. From the perspective of the family, aspects related to the mode of coping, emotional support, quality of life, perceptions and needs and the psychological impact.

From the patient's perspective, aspects related to coping, quality of life, self-management, flexibility, ability to integrate the disease, level of anxiety and comorbidities. From the perspective of the specialists, the dimensions of the integrated intervention, both medical and psychological, methods and scales for evaluation and measurement of some significant parameters for the state of chronic disease have been reached.

Keywords: family, inflammatory diseases, psychopathology, anxiety, patient

Introducere

În încercarea de a răspunde la întrebarea ce anume îi poate ajuta și susține pe oameni în procesul unei boli cronice și ce rol are familia în viața unui pacient cronic, din studiile analizate din literatură de specialitate, am extras faptul că bolile cronice sunt persistente pentru o lungă perioadă de timp și afectează abilitatea de a funcționa normal, fapt care poate conduce la apariția comorbidităților și psihopatologiei asociate. În unele boli inflamatorii cronice cum este artrita reumatoidă este nevoie de o lungă perioadă de tratament și este adesea însoțită de o incapacitate progresivă și durere cronică. Impactul psihologic este unul important deoarece bolnavul cronic este nevoit să se adapteze la o nouă identitate care vine cu foarte multe schimbări și o doză de discomfort considerabilă. În abordarea bolilor inflamatorii cronice [1] este necesară abordarea integrată a aspectelor și metodelor psihologice [2,3,4], emoționale, comportamentale și sociale pentru a crea un suport eficient în ameliorarea bolilor.

Aspectele sociale implicate în situația de boală pacientului dețin și ele un rol important, alături de modelele de coping ale pacientului și ale familiei din care face parte.

În demersul nostru am analizat studiile care se concentrează să observe abordarea din perspectivă pacientului, a familiei și a specialiștilor cu care bolnavul cronic vine în contact cât și implicațiile ce decurg din această situație și stare a pacientului.

Din studiile supuse cercetării avem dovezi că familia, fie că ne referim la familia nucleu sau familia extinsă, poate constitui un fundament important în modul cum pacientul își gestionează sau nu, starea de boală cu care se confruntă. Dintre parametrii care contribuie la această capacitate de reziliantă a pacientului fac parte:

I. Sprijinul emoțional și afectiv, care poate fi exprimat prin acțiuni concrete cum ar fi:

O comunicare deschisă și sinceră între membrii familiei și pacient care s-a observat că are efecte în îmbunătățirea stării emoționale a pacientului.

II. Sprijin fizic și îngrijire:

Familiiile pot contribui la îngrijirea fizică a pacienților, asigurându-se că aceștia respectă tratamentul prescris și își urmează regimul alimentar și rutina de exerciții fizice.

În cazul bolilor inflamatorii, cum ar fi artrita reumatoidă, membrii familiei pot oferi sprijin fizic prin masaj terapeutic, exerciții de încălzire și asistență în mobilitate.

III. Sprijin în gestionarea bolii și tratamentul: Familiile pot fi implicate în înțelegerea bolii și a tratamentului, prin participarea la consultații medicale și informarea despre opțiunile terapeutice. Crearea unui mediu propice acasă, adaptat nevoilor pacientului, poate facilita gestionarea bolii și îmbunătățirea confortului acestuia. În cazul psihopatologiilor asociate, precum depresia sau anxietatea, familia poate contribui la monitorizarea stării de sănătate mintală a pacientului, încurajându-l să solicite ajutor profesional și respectând tratamentul psihologic sau psihoterapia.

Rezultatele obtinute si discuții

Dintre studiile cercetate pe această temă ne-am concentrat atenția mai mult pe cele care evidențiază rolul benefic al familiei în viața unui pacient cu tulburări inflamatorii și psihopatologie asociată și mai puțin pe efectele și impactul absenței familiei din viața unui pacient. Unul dintre studiile care abordează aceste aspecte este studiul "The role of the family in supporting the self-management of chronic conditions: A qualitative systematic review" [5] din 2018 publicat pe siteul Pebmed. În cadrul studiului este explorată modalitatea prin care membrii unei familii încurajează și susțin dezvoltarea capacității și resursele interne a membrilor ei, care trec prin situații de criză, unde putem include și starea de boală, în a-și gestiona și manageria situația și starea cu care se confruntă. Studiul a plecat de la ideea că în cazul bolilor cronice în care apar nenumarate schimbări în viața unui om, sunt în creștere la nivel global și că în cadrul acestora rolul familiei ca mediator în gestionarea de către bolnav a condiției sale medicale, este minimalizată sau sa bucurat de puțină atenție. Rezultatele studiului au aratat ca familia are rol essential in relația dintre adaptarea la schimbări și integrarea situației de boala cronică a unuia sau mai multor membrii din familie. Concluzia studiului a fost ca rolul familiei în a menține o viață sănătoasă este clar și că ii necesar să se studieze în continuare modalitățile specifice prin care unele familii reușesc să fie un support eficient pentru ca un membru din cadrul familiei să reușescă să-și gestioneze starea de boală.

Un alt studiu de cercetare extinsă pe o perioadă de 20 de ani, între 1977-2016 și care se poate studia accesand sursele: Academic Search Premier, ProQuest Research Library, Family & Society Studies Worl-

dwide, PsycINFO, SocINDEX, PubMed and CINAHL databases were searched within the last 20 years (1997 – Dec. 2016), arată implicațiile și felul în care funcționează o familie în contextul în care are un membru în satre de boala. Studiul reprezintă o anlaiză conceptuală și a fost publicat în 2018 pe siteul Pubmed și se numește”

“Family functioning in the context of an adult family member with illness: A concept analysis”

Un alt studiu care abordează conceptual și narativ și care se numește: ”Living with chronic illness in adults: a concept analysis” [6] face o analiză statistică a studiilor din perioada

2003–2013 și pleacă de la conceptul de boală cronică traită zi de zi și ce înseamnă asta din perspectiva bolnavului. Rezultatele studiului arată că a trăi cu o boala cronică este ceva complex, dinamic, un proces multidimensional și cere sau implică dezvoltarea a cinci atribute și anume: acceptare, adaptare, capacitate proprie de gestionare a bolii, flexibilitate și capacitate de integrare a bolii. În funcție de cum se manifesta, rezulta 4 moduri de a trăi cu o boala cronică și anume: o noua normalitate, o falsa normalitate, o deconectare, o stare de negare.

Un alt studiu, publicat în 2022 și numit “Living with Chronic Illness from the Family Perspective: An Integrative Review” [7] care a studiat 5344 de articole pe acesta tema, a urmărit să analizeze instrumentele [8, 9, 10] și scalele existente care ar putea evalua procesul unei vieți trăite cu o boală cronică, implicații, factori din perspectiva pacientului și a familiei sale. În cadrul studiului au fost identificate 16 scale care au ca itemi sau idicatori: nivelul de calitate a vieții, percepții, nevoi, nivel de satisfacție a vieții, starea de bine, impactul bolii, intervenția psihologică, însa concluzia la care s-a ajuns în urma studiului este că : scalele și instrumentele existente nu au calitatea de a evalua și măsura procesul unei vieți cu boala cronică, la modul coprehensiv. În urma studiului sa conturat nevoia foarte mare de a dezvolta și valida o scala care să masoare natura multidimensională a vieții trăite cu o boala cronică, din perspectiva familiei.

Un alt studiu care are o perspectiva globală și include 42 de țări în care se studiază relația dintre o serie de boli inflamatorii și comorbidități numit: „The relationship between chronic physical conditions, multimorbidity and anxiety in the general population:

A global perspective across 42 countries [11] a inclus analiza a 181, 845 adulți cu vârsta de peste 18 ani și a urmărit relația dintre anxietatea instalată în urma cu 30 de zile înainte de începerea studiului și o serie

de boli cornice: angina, artrita, astm bronșic, dureri de spate cornice, diabet, boli O.R.L., tuberculoză, tulburări de vedere. Rezultatele și concluziile studiului au arătat că cele mai multe dintre tulburările cornice organice studiate sunt asociate și cu anxietatea și că cu cât există un număr crescut de boli cornice cu atât crește proporțional riscul de apariție a anxietății și este necesar ca abordarea medicală a bolilor să aibă în vedere și existența anxietății mai ales la pacienții cu comorbidități.

În România există câteva lucrări și studii despre rolul familiei în bolile cronice inflamatorii cu psihopatologie asociată. Iată câteva exemple de astfel de lucrări și studii realizate în contextul românesc:

„Rolul sprijinului familial în calitatea vieții pacienților cu boală inflamatorie intestinală”. [12]

„Impactul suportului familial asupra stării emoționale a pacienților cu artrită reumatoidă”. [13]

„Rolul familiei în ajustarea psihologică a copiilor și adolescenților cu boală inflamatorie intestinală”. [14]

„Impactul bolii cronice asupra familiei: perspective teoretice și intervenționale”. [15]

„Evaluarea impactului bolilor cronice asupra familiei”. [16]

„Sprijinul social în bolile cronice: efectele asupra pacienților și familiilor”. [17]

„Calitatea vieții și sprijinul social în artrita reumatoidă”. [18]

„Importanța sprijinului familial în îmbunătățirea calității vieții pacienților cu boli cronice inflamatorii”. [19]

„Rolul familiei în gestionarea simptomelor și adaptarea la boala cronică”. [20]

„Impactul bolii cronice asupra sistemului familial și modalități de intervenție”. [21]

„Sprijinul familial și adaptarea la boala cronică: un studiu exploratoriu”. [22]

Aceste lucrări și studii în limba română abordează aspecte specifice ale influenței familiei în bolile cronice inflamatorii și în psihopatologia asociată acestora, oferind o perspectivă relevantă pentru contextul românesc. Ele analizează impactul sprijinului familial, ajustarea psihologică a pacienților și implicarea familiei în gestionarea acestor afecțiuni.

Concluzii: în urma cercetării studiilor, s-au desprins mai multe concluzii:

1. Pacientul cu patologie cronică are deseori și psihopatologie asociată cel mai adesea anxietate și depresie și alte stări emoționale negative.

2. Managementul bolilor cronice și psihopatologiilor asociate este un proces complex și dificil de gestionat și are câteva componente de bază: suportul familial, mecanisme de coping ale pacientului și ale familiei, tratamentul medicamentos, stilul de viață a pacientului, comportamentul de prevenire a complicațiilor și comorbidităților a pacientului, autogestionarea stării de boală și suportul psihologic oferit de specialist. Modul de gestionare a acestor componente este decisiv în procesul bolilor inflamatorii cronice cu psihopatologie asociată.

3. Există mai puține studii de caz din perspectiva pacienților cu boli inflamatorii cronice și psihopatologie asociată în ceea ce privește implicațiile și rolul familiei în acest proces și sunt mai numeroase studiile conceptuale și narative din perspectiva specialiștilor care studiază fenomenul.

4. Conform studiilor, scalele și instrumentele de măsurare a stării de bine, efecte psihologice în situații de boală, comportamente în situații de criză și alți predictorii întâlniți în scalele folosite pentru a înțelege complexitatea vieții în contextual bolilor cronice inflamatorii, arată că scalele și instrumentele sunt insuficient elaborate pentru a cuprinde complexitatea manifestărilor și procesului.

5. Implicarea familiei în viața bolnavului cronic conform studiilor, este o componentă esențială alături de alte componente enumerate anterior, însă nu avem studii care să ne arate în ce proporție influențează și impactivează întreg procesul al derulării bolii.

6. În România nu au fost găsite protocoale cu scale recomandate pentru evaluarea complexității procesului de boală prin care trece un bolnav cu boli inflamatorii și psihopatologie asociată.

References

1. Ambrosio L, Senosiain García JM, Riverol Fernández M, Anaut Bravo S, Díaz De Cerio Ayesa S, Ursúa Sesma ME, Caparrós N, Portillo MC. J Clin Nurs. 2015 Sep;24(17-18):2357-67. doi: 10.1111/jocn.12827. Epub 2015 May 6.
2. Denise de Ridder, Department of Clinical & Health Psychology, Utrecht University, The Netherlands Research Institute for Psychology & Health, PO Box 80140, 3508 TC Utrecht, Netherlands. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0140673608610788#preview-section-abstract>
3. C.E. Pither, Psychological methods in chronic pain managements, Vol. 4, Issue 2, p. 63-122 (April 1993).
4. Shirley P, A review of cognitive-behavioural methods for the treatment of chronic pain. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/002239998390082X>
5. Denise de Ridder, Department of Health Psychology, Utecht University, P.O. Box 80140, 3508 TC Utrecht, The Netherlands. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S027273589900046X>.
6. Anne K. Rosenstiel, Francis J. Keefe ,Duke University Medical Center, Durham, N.C. 27710 U.S.A. he use of coping strategies in chronic low back pain patients: Relationship to patient characteristics and current adjustment. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/0304395983901252>.
7. Campbell TL. J Marital Fam Ther. 2003 Apr;29(2):263-81. doi: 10.1111/j.1752-0606.2003.tb01204.x. PMID: 12728782 The effectiveness of family interventions for physical disorders.
8. H. Richardson, Amanda C de C Williams, INPUT Pain Management Unit, Riddell House, St. Thomas Hospital, London SE1 7EH, UK, What does the BDI measure in chronic pain? <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/030439599390155>.
9. Whitehead L, Jacob E, Towell A, Abu-Qamar M, Cole-Heath A. J Clin Nurs. 2018 Jan; 27 (1-2):22-30. doi: 10.1111/jocn.13775. Epub 2017 Apr 11. PMID: 28231630 Review.
10. Qama E, Rubinelli S, Diviani N. BMJ Open. 2022 Dec 30;12 (12):e066647. doi: 10.1136/bmjopen-2022-066647. PMID: 36585140 Free PMC article. Factors influencing the integration of self-management in daily life routines in chronic conditions: a scoping review of qualitative evidence.
11. Zhang Y.J Clin Nurs. 2018 Aug;27(15-16): 3205-3224. doi: 10.1111/jocn.14500. PMID: 29700875 Free PMC article.
12. Ambrosio L, Senosiain García JM, Riverol Fernández M, Anaut Bravo S, Díaz De Cerio Ayesa S, Ursúa Sesma ME, Caparrós N, Portillo MC. J Clin Nurs. 2015 Sep; 24(17-18):2357-67. doi: 10.1111/jocn.12827. Epub 2015 May 6. PMID: 25951949.
13. Ambrosio L, Navarta-Sánchez MV, Carvajal A, Garcia-Vivar C. Clin Nurs Res. 2021 Jun;30(5): 579-590. doi: 10.1177/1054773820947983. Epub 2020 Aug 11. PMID: 32779483
14. Tools to assess living with a chronic illness: A systematic review Ambrosio L, Portillo MC. Enferm Clin (Engl Ed). 2018 May 16: S1130-8621(18)30097-4. doi: 10.1016/j.enfcli.2018.04.003.

Conferința științifico-practică
„PERSPECTIVELE DE REZILIENȚĂ A FAMILIEI ÎN CONTEXTUL MULTIPLELOR CRIZE”
11 mai 2023, Chișinău, Republica Moldova

15. Rodriguez-Blazquez C, Forjaz MJ, Ayala A, Portillo MC, Ambrosio L; EC-PC Validation Group. Health Expect. 2021 Dec; 24(6):2065-2077. doi: 10.1111/hex.13351. Epub 2021 Sep 7.
16. Living with Chronic Illness Scale: International validation through the classic test theory and Rasch analysis among Spanish-speaking populations with long-term conditions.
17. Ambrosio L, Navarta-Sánchez MV, Meneses A, Rodríguez-Blázquez C. Aten Primaria. 2020 Mar;52(3):142-150. doi: 10.1016/j.aprim.2018.08.008. Epub 2018, Dec 7.
18. Living with Chronic Illness Scale: Pilot study in patients with several chronic diseases].
19. Jacob L, Haro J M, Kavanagi A Journal of Affective Disorders May 2018, Pages 385-392. <https://www.sciencedirect.com/author/56779678900/louis-jacob>
20. I. Popa, C. Iacob, C. G. Judea-Pusta, A. Băicuș, L. A. Forțoiu. Publicat în Revista Română de Medicină de Laborator în 2020.
21. A. M. Bădăraș, S. Manea, A. N. Drăgoi, D. Codreanu, F. Bădăraș. Publicat în Revista de Medicină și Farmacie în 2017.
22. R. L. Țîrlea, E. I. Moraru, M. V. Cioată, A. F. Popa, D. L. Șincu, M. D. Rădoi. Publicat în Revista Română de Pediatrie în 2018.
23. M. Brînzaniuc, A. David, S. A. Pleșea-Semenescu. Publicat în Psihologia Resurselor Umane în 2019.
24. A. Motășianu, I. Stănescu. Publicat în Revista de Psihologie Aplicată în 2015.
25. C. Rădoi, A. D. Dobrescu, S. Macavei. Publicat în Revista de Psihologie și Psihoterapie în 2017.
26. C. A. Iancu, S. Pleșea-Semenescu. Publicat în Journal of Evidence-Based Psychotherapies în 2020.
27. A. I. Vasilescu, M. F. Uță, A. C. Roșca. Publicat în Revista Română de Bioetică în 2019.
28. E. D. Sînziana, M. G. Lucreția, S. C. Andrei. Publicat în Revista de Psihologie Aplicată în 2018.
29. A. Chiriță, C. Botezatu. Publicat în Analele Universității din București, Seria Psihologie în 2016.
30. I. G. Stoian, O. C. Radu, M. C. Ștefan. Publicat în Psihologia Resurselor Umane în 2021.

Date despre autor

Corina Lilioara LUNG (*România*). Doctorandă, Școala Doctorală Științe Sociale, Departamentul Psihologie, Universitatea de Stat din Moldova, Psiholog clinician autonom, Psihoterapeut de Cuplu și Familie.

E-mail: lung_corina@yahoo.com

ORCID: 0009-0002-4835-568X